

॥ ॐ ॥

॥ ॐ तत्सत् परमात्मने नमः ॥

वीर रमणी.

नाटकेनां आयनो तथा दुःखार.

श्री देशी नाटक सभा.

प्रपात्री प्रसिद्ध प्रचार.

हरमोविंददास जेठभाई शाह.

मालेक--श्री देशी नाटक सभा.

क. विकटोरीया श्रीगेटर ग्रान्दरोडपीडडाविस
संवत् १८८६ मुंभळ. सने १८३१

आवृत्ति २०) (प्रत २०००

किंमत चार आना.

સ્વસ્વામિત્વના સર્વ હક્ક પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સ્વાધીન રાખ્યા છે.
તેમની રજા શિવાય કોઈએ છાપવું, છપાવવું, વેચવું,
વેચાવવું સજાવવું કે સજાવાવવું નહિ.

આ એપડી શ્રી જૈન એડવોકેટ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં વાહીલાલ
પ્રાણુલાલ શાહે શ્રી દેશી નાટક સમાજને માટે છાપી
હેઠ ઘીકાંટા જંશીગલામની વાડી—અમદાવાદ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[જગતી કાપી-ગ્રંથ વિભાગ]

અનુવર્ણક ૧૫૬૩૧

અર્થિક

પુસ્તકના નામ "વરિદ રમણી" નાં ૨૩, ગાયત્રી,
૬૩૨૫૧૨

વિષય ૩, ૧, ૨, ૩,

॥ ओम् तत्सत् પરમાત્મને નમઃ ॥

વીર રમણી.

નાટકનાં ગાયનો તથા ઢુકે સાર.

સ્વર્ગસ્થ સાક્ષર ડાહ્યાલાલ ધોળશાળી ઝવેરી સંસ્થાપિત.

શ્રી દેશી નાટક સમાજ માટે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

હરગોવિંદદાસ જોડાલાલ શાહ.

માલિક:—શ્રી દેશી નાટક સમાજ.

૬૦ વિક્ટોરીયા થીએટર પીટહાઉસ ગ્રાન્ટરોડ-મુંબઈ.

સંવત ૧૯૮૭

(પ્રત ૨૦૦૦)

સને ૧૯૩૧

ક્રીંમત ચાર આના.

વિજ્ઞાપના.

સુર પ્રેક્ષકો.

આજે આપની દ્રષ્ટી સમક્ષ અમારો નુતન નાટ્ય પ્રયોગ 'વીર રમણી' રજુ થાય છે. આપણા આર્યોવર્તમાં એકજ એવી વીર-નારી થઈ છે કે જેનું પવિત્ર નામ આપણા હિંદુસ્થાનમાં ગૌરવશાળી ઇતિહાસમાં ચીર સ્થાઈ છે. તે વિરાંગના મધ્ય હિંદુસ્થાનમાં આવેલા ઝાંસી સંસ્થાનની મહારાણી લક્ષ્મીબાઈ છે કે જે મહાદેવીના સમયમાં અને ૧૮૫૭ ની સાલમાં હિંદુસ્થાનનું વાતાવરણ પલટાયું. અને તેજ સમયથી બ્રીટીશ સલ્તનતનું સામ્રાજ્ય આખા હિંદુસ્થાનમાં સ્થપાયું.

આ હીવ્ય દેવાંગના વીર રમણી લક્ષ્મીબાઈનું જીવન ચરીત્ર માગ્યેજ કોઈકની અજાણમાં હશે. જે આપણા આજના નાટ્ય પ્રયોગની નાયિકા છે.

હવે વધુમાં જણાવીશું કે સ્વર્ગસ્થ જૈન સાક્ષર રત્ન ડાહ્યાભાઈ ધ્રાણશાજી ઝવેરી સંસ્થાપિત શ્રી દેશી નાટક સમાજની દેવી રંગ ભુમી ઉપર આજ દીન સુધીમાં જે જે નાટકો સ્ટેજ કરવામાં આવ્યા છે તે આપણા ભારતનાં દરેક પુરુષો, સ્ત્રીઓ બાળકો અને વિદ્વાનો તેમજ અજ્ઞાન માણસો પણ સહેલાઈથી સમજી શકે તેવી સાદી સરળ અને શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં લખાયેલાં છે અને તેથીજ તે દરેક નાટકો મોજીલી કદરદાન પ્રજામાં સંપૂર્ણ આદરને પાત્ર થાય

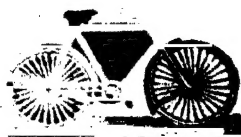
છે તેવાજ રીતે આજના આ નુતન નાટ્ય પ્રયોગમાં કંટલાંક યુરોપીયન પાત્રોના સમાવેશ છે અને તે પાત્રોના મુખમાં અંગ્રેજી અથવા ભાંગી તુટી ગુજરાતી ભાષા હોવી જોઈએ. પણ દરેક બાળકો તેમજ સ્ત્રી પુરૂષો સહેલાઈથી સમજી શકે એવા પવીત્ર હેતુથી આ નાટક શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં લખાવી સ્ટેજ કરવામાં આવ્યું છે. તો અમારા કદરવાન પ્રેક્ષક વર્ગ આજના નાટ્ય પ્રયોગમાં ભાષાનો દોષ ન ગણતાં નાટકની વસ્તુને યોગ્ય ન્યાય આપશે તો અમો અમારો પ્રયત્ન સફળ થયો સમજીશું એજ વિનંતિ.

મુંબઈ પ્રિન્સેસ થીએટર.

લી૦

તા. ૧૬ મી એપ્રિલ સને ૧૯૨૬

શ્રી દેશી નાટક સમાજ.

પાત્ર પરિચય.

ગંગાધરરાવ—ઝાંસીનો રાજા

દામોદરરાવ—તેમનો બાળ યુવરાજ (દત્તક)

મોરોપંત (મામા સાહેબ)—લક્ષ્મી દેવીના પીતા

રાવસાહેબ (પેથા ઘાંડુપંત)—પેથાવંશનો છેલ્લો પદ્મશત રાજા.

બંગેજ—લક્ષ્મીદેવીનો વફાર ગોલંદાજ.

મેજર માલકમ—મધ્ય હિંદના પોલીટીકલ એજન્ટ.

મેજર એલીસ—ઝાંસીનો ન્યાય પ્રિય રેસીડેન્ટ.

હુસ્તી—એક લશ્કરી અમલદાર.

સરહુયુરોઝ—એક મોટો લશ્કરી અમલદાર.

સદાસીવ—ગંગાધરરાવનો નિમકહરામ પીત્રાર્ધ.

માનાજીરાવ—ગંગાધરરાવના અધમ માનકરી.

રાજા યશવંતરાવ—ઝાંસી તાબાનો એક નાના સંસ્થાનનો જાગીરદાર

પ્રતાપરાવ—યશવંતરાવનો પુત્ર.

શ્રી પાત્રો.

લક્ષ્મીદેવી—ઝાંસીનાં મહારાણી (વીર રમણી)

માધવી—પેશ્વાની પ્રિયતમા

એડીલા—યશવંતરાવનું પ્રેમી બુલબુલ

રાણી—યશવંતરાવની રાણી.

સ્થળ—ઝાંસી, ગ્વાલીયર, કાલપી અને આમુઆમુનો પ્રદેશ.

શ્રી ૧।

વીર રમણી.

નાટકનો ટુંક સાર.

અંક પહેલો.

મંગળાચરણ અને વસ્તુ સૂચન.

પ્રવેશ પહેલો—ભયંકર કારાગર, કેદી પેશ્વાકુમાર માલવી વારાંગનાના વેશમાં ઝળખળથી પેશ્વાકુમારને છોડાવવા.

પ્રવેશ બીજો—માલકમ તથા એલીસ વચ્ચે રાજકારાખાર સંખંધી વાતચીત.

પ્રવેશ ત્રીજો—ગંગાધરરાવનો મહેલ સંસાર સફરના મેઝાપર આવી છંદગીના છેલ્લો દમ જેવો ગંગાધર પોતાના દત્તક પુત્ર દામોદર તથા વ્રક્ષમી માટે મોરોપત, અંગેજ તથા એલીસ સાહેબને ભલામણ—એલીસ અભયદાન આપે છે.

મોરોપંત બીજમપ્રતિજ્ઞા કરે છે. ગંગાધરરાવનું પરલોકપ્રયાણ.

પ્રવેશ ચોથો—(કોમીક) જગીરદાર યશવંતરાવનો પુત્ર પ્રતાપ-રાવ વિલાયતથી એડીલાને હિંદની હવા ખાવા લઈ આવેલ છે. બન્નેમાં અરસપરસ મજાનુત પ્રેમ દરમ્યાન એડીલા અને યશવંતરાવની મુલાકાત યશવંતરાવ વિલાયતી લાપાના જવાબ આપી આપીને થાકી જાય છે.

પ્રવેશ પાંચમો—મેજર માલકમની છાવણી, માલકમ અને એલીસની ચાલુ રાજતંત્ર વિશે વાતચી કરતાં ઝાંસીના વાતાવરણ ઉપર ઉતરી પડવું સત્તાના ગુમાનમાં માલકમના કઠોર વિચારો દાને અને ડાહ્યો એલીસ દેશની પરીસ્થિતીપર ધ્યાન ખેંચાવી કાયદાના અંધનો ઢીલા કરવા સૂચવે છે. એલીસ અને માલકમ વચ્ચે વિખવાદ. એલીસે રાજનામું આપવું.

પ્રવેશ છઠ્ઠો—પેશ્વાઈ બગીચો—પેશ્વા અને માધવી વચ્ચે પ્રાણય અંધન—અંગ્રેજનું અભીનંદન.

પ્રવેશ સાતમો—લક્ષ્મીમંદીર-મિત્ર સરકાર દત્તકપુત્ર દામોદરને પોતાની સાથેના કોલકરાર મુજબ ઝાંસીની ગાદીએ બેસાડશે-એવી અંધ શ્રદ્ધાળુ લક્ષ્મીદેવી-અંગ્રેજો સામે શસ્ત્ર ઉંચકવા પોતાના પીતાને પણ તીરસ્કારી રહી છે ત્યાં માલકમ લશ્કર સાથે આવી ઝાંસી ખાલસા થયાના સમાચાર સંભળાવે છે-પીત્ર સરકારને જોગે માથું

મુકી વિશ્વાસ રાખી રહેલી લક્ષ્મીદેવીના જીગર ઉપર વજરાઘાત મોરોપત કોપીત થાય છે. માદકમ અને મોરોપત વચ્ચે ચક્રમક ઝરે છે.

પ્રવેશ આઠમો-(કોમીક) યશવંત અને એડીલા વચ્ચે દેશી અને વિદેશી પ્રેમના તોફાન યશવંતરાવ વિલાયત જવા ઇચ્છા કરે છે. તેની અરજ માન્ય રાખી તેને સરકારી દફતરમાં દાખલ કરે છે.

પ્રવેશ નવમો-અરગુચ-પેશ્વા અને માધવી શત્રુના સૈન્યને અજયખ યુક્તિથી લૂંટે છે અને ત્યાં મોરોપતની મુલાકાત થતાં પેશ્વા તેની સહાયથી ભયંકર યુદ્ધ દાવાનળ જગાડવા પ્રતિજ્ઞા લે છે.

પ્રવેશ દશમો-ઝાંસીમાં લક્ષ્મીદેવીનું નિવાસ સ્થાન-ઝાંસી ખાલસા થતાં અને પેન્સન પાણુ અટકાતાં ભોળી આર્ય રમણી લક્ષ્મી-વી ઘરખરચ ચલાવવાની ભારે મુશીબત ભોગવી રહી છે. ત્યાં દામોદરને જનોઈ દેવાનો પ્રસંગ આવતાં પોતાના પતીના મિત્ર સરકાર પાસે પૈસાની મદદ માંગે છે. માદકમ નકટ જવાબ આપે છે. પતિએ મિત્ર માનેલી સરકાર સાથે મીતતા જળવવા આખા દેશથી અને આપ્તજનોથી વીરૂદ્ધ પડી રહેલી લક્ષ્મીદેવી કડોડી દશામાં આવે છે. માદકમ એક પાઈ પાણુ નહીં મળે તે ઉપરાંત લક્ષ્મીદેવી પોતાના સ્ત્રી ધનના અલંકાર પર દ્રવ્ય માંગે છે તે પાણુ ના આપતાં અલંકારો જપ્ત કરે છે તેટલામાં વફાદાર બંગેજ આવી રાજમાતાના અલંકારો ઝુટાવી લે છે. દરમ્યાન બળવાખોરો

કે જે લક્ષ્મી પ્રીટન સરકારની હોસ્તી જળવી રહેલી હોવાથી લક્ષ્મીના પણ કટ્ટા શત્રુ બન્યા છે. તે ધસી આવી લક્ષ્મીદેવીના મહેલને ઘેરી વળે છે, અને માલકમને મારવા ધસે છે. માલકમ લક્ષ્મી પાસે જીવતદાન માગે છે. ઉદારચિત આર્ય વિરાંગના માલકમને પોતાની દેવી મૂર્તિના મુરંગદ્વારા પસાર કરે છે. અને બંડ-ખોરાના તોફાન સામે ઉદાર વીર રમણીના હાથે અંગ્રેજ અફસર માલકમનો અખયત્ર રીતે ખચાવ.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—રસ્તો—મેજર માલકમ તથા દેશદ્રોહી સદા-શીવની મુલાકાત કુટુંબ દ્રોહી સદાશીવના હાથે અંસીની દુર્દશાની શરૂઆત.

પ્રવેશ બીજો—જીતેલો અંડખોર પેશ્વા લક્ષ્મી દેવીની મરજી વીરૂદ્ધ દામોદરરાવને રાજ્યાભિષેક કરે છે લક્ષ્મીદેવી જ્યાં લગી પોતાની મીત્ર શ્રીટન સરકાર દામોદરને ગાદીએ ન બેસાડે ત્યાં લગી રાજ સિંહાસનને સ્પર્શ કરવા અગર તે તરફ નજર પણ ન ફેંકવા દામોદરને હુકમ કરે છે.

પ્રવેશ ત્રીજો—લલો સરદાર એલીસ લક્ષ્મી દેવીએ તેને તેમજ કેટલાંએ અંગ્રેજ કુટુંબોને અંડખોરના પંજમાથી બચાવવા જીવ સટોસટની રમતની યાદ દેવરાવી તેને સીધે રસ્તે દોરવા તથા લક્ષ્મી દેવી ઉપર કાંઈક રહમ દરશાવવા માલકમને સમજાવે છે. પણ માલકમ લક્ષ્મીદેવીનું નામો નિશાન દુનીઆ પરથી નાબુદ કરવાની તૈયારી કરે છે.

પ્રવેશ ચોથો—વિદાયતમાં યશવંતરાવની કન્યેતી પર કન્યેતી અને રાણી સાથે કલેશ.

પ્રવેશ પાંચમો—દામોદરના જનોઈના મંગલ પ્રસંગની તૈયારી ત્યાં મેજર માલકમ લશ્કર સાથે આવી મંડળને ઘેરી વળે છે. અને લક્ષ્મીદેવી તથા દામોદરને કેદ પકડવા તૈયારી કરે છે પોતાના પત્નીની મીત્ર સરકાર સાથે પ્રાણુના ભોગે પણ મીત્રતા જાળવી રહેતી નહોતી લક્ષ્મીદેવી ઉપર જુદમ થતો જોઈ મોરોપંત ઉશ્કેરાય છે માલકમ તેને પણ કેદ પકડવા તૈયાર થાય છે મીત્ર સરકાર સાથે પ્રાણુના ભોગે પણ મીત્રતા જાળવી રાખનાર લક્ષ્મીદેવી ઘોર અન્યાય અને જુદમથી આવો નંબુર બદલો મળતો જોઈ અહિંથીજ પલટાય છે. હું મહારણી છું મારા પીતાને કેદ કરવાની તમારી સત્તા નથી એમ જાણવી વિરુદ્ધ પડે છે. છતાં માલકમ પોતાના લશ્કરને હુકમ આપે છે. જોથી લક્ષ્મીદેવી પણ ઉશ્કેરાઈ પોતાના લશ્કરને હુકમ આપે છે માલકમ અને મોરોપંત વચ્ચે સખ્ત ઝપાઝપી માલકમનું પ્રસ્થાન

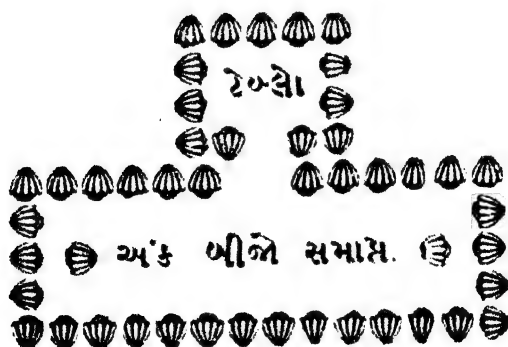
પ્રવેશ છઠ્ઠો—પેશ્વા કુમાર તથા માધવીની પ્રેમ ચેષ્ટા.

પ્રવેશ સાતમો—જુનખાર લડાઈ ચાલી રહી છે દેશી સેન્ય હવે નાશ પામ્યું છે માત્ર મોરોપંત અને અંગેજની બહાદુરીથીજ ઝાંસી ટકી રહ્યું છે આ અણીના પ્રસંગે ચાણુક્ય બુદ્ધિમાન મોરોપંત અંગેજની મદદ માંગી લક્ષ્મીદેવીને વચન લઈ અંધનથી બાંધી લઈ લાચાર બનાવી દામોદર સાથે બળાતકારે નહસાડે છે અને પછી બંને બહાદુર વીરમનો મોત સાથે રમતો રમવા માંડે છે.

પ્રવેશ આઠમો—(કોમીક) યશવંતરાવના મહેલમાં જુની રાણી અને પેલુ વિલાયતી બુલબુલ એડીલા એ બંને વચ્ચે ચક્રમક ઝરે છે

દેશી રાણીનો રાજપર રૂઆળ એને પ્રતાપે એડીલા પરથી પ્યારનો
બોળે પોતાની મહોરદાર હાલી લેવા રાજપર મોકલેલી નોટીસનો
જવાબ.

પ્રવેશ નવમો—મુરારમાં પેશ્વાની છાવણી ઉપરા ઉપર મળેલી
જીત અને લુંટથી ગર્વાંધ અનેલો પેશ્વા અને તેના બંડખોરો એશ
આરામ તથા વિલાસમાં મસ્ત બની ગયા છે. ત્યાં લક્ષ્મીદેવીનું
આગમન અને ભાવી લયનું ભાન કરાવવું. લક્ષ્મીદેવીને જોતાજ
સૌ સાવધ થાય છે. ત્યાં બંડખોરોને શોધતું માલકમનું લશ્કર
આવી લાગે છે પેશ્વા લયાનક સંગ્રામમાં નાશી જાય છે અને
લક્ષ્મીદેવીની વીરતાથી હતાશ અનેલો માલકમ આહીથી પસાર થાય
છે. વીર રમણી લક્ષ્મીદેવીએ વર્તાવેલો કહેર.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો—આંસીના શંકર કીલ્લો અને મેદાન, આંસીના બચાવ સંબંધી મોરોપંત અને અંગેજના વિચાર રાજકોટી માન કરી માનાજીરાવને મોરોપંતના હુકમથી હાર કરવો, અને તેનું નિમકદરામ મસ્તક માલકમને ભેટ કરવા મોરોપંતનું વિદાય થવું.

પ્રવેશ બીજો—માલકમની છાવણી માનાજી માનકારોના માથાની ભેટ સત્ય ધર્મ અને ન્યાયનાં સાચા સુત્રોનાં ઉપરાડિપરી સવાલ પુછી મોરોપંત માલકમને અકળાવે છે પરિણામે મોરોપંત અને માલકમનું યુદ્ધ અંગ્રેજ અફસરના ખુનના ગુન્હા માટે મોરોપંત તથા અંગેજનું સર હયુરોઝના હાથે કેદ પકડાવું. ટેબ્લો.

પ્રવેશ ત્રીજો—(કોમીક) યશવંતરાવ ઉપર તેના કુમાર પ્રતાપરાવે પોતાની માશુક હજમ કર્યા બાગત ફરીઆદ કરી છે. તેનો ખાનગી નીકાલ કરવા એડીસ આવે છે અને એડીલાને એક બદમાસ ઓરત તરીકે ઓળખાવે છે, છતાં ગોરી ચામડીનાં મોહમાં યશવંતરાવ (રાજ).

પ્રવેશ ચોથો—ઈંગ્લીશ કોર્ટ માલકમની જગ્યા ઉપર ન્યાય મુર્તિ એડીસની નીમણુંક અંગ્રેજ અફસરના ખુનનો કેસ મોરોપંત

તથા અંગેજનો ખુની તરીકે એકરાર ન્યાયમુર્તિ એત્રીસના માથે દુઃખભરી કરમ, ન્યાયમુર્તિ એત્રીસ ન્યાયના અંધનો સાંમળી કાંસીની સજા કરમાવે છે, અને હિંદના તે અંને વિર રત્નો માટે દગાની પ્રાર્થના કરતા એત્રીસ પોતેજ વડી સરકાર તરફ રવાના થાય છે.

પ્રવેશ પાંચમો—[કામીક] હેસ્ટી સમક્ષ એડીકાનો કેશ આવે છે. ત્યાં એડીકાનો અસલ પતિ મી. સ્કોપ હાજર થાય છે. હેસ્ટી એડીકાને તેના અસલ પતિને સ્વાધીન કરે છે મુખ્ય યજ્ઞ-વંતરાવ પોતાનું માનીતું બુદ્ધબુદ્ધ આ રીતે પાંજરામાંથી હેડી જવાથી અશ્વસોસ કરતો ચડી જાય છે.

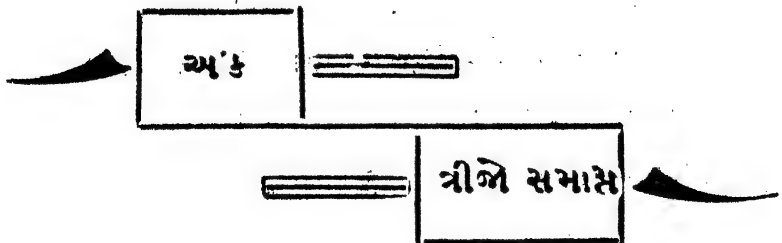
પ્રવેશ છઠો—મેદાન. મોરોપંત તથા અંગેજને કાંસીની તૈયારી મેજર એત્રીસ વડી સરકાર પાસેથી માફી પત્ર લઈ વખતસર ન આવી શકવાથી હેસ્ટી રાણી પોતાનો પ્રાણ અચાવવા નહીં ગઈ કહી મોરોપંત તથા અંગેજને કાંસી દેવા જાય છે ત્યાં લક્ષ્મી વીકરાયલી વાઘણ આવે છે. મોરોપંત તથા અંગેજને હોડાવે છે. રોઝનો હલ્લો લક્ષ્મી સદાશીવના હાથે દગાથી ઘાયલ—દામોદરનું આવવું. કલ્યાંત સદાશીવ દામોદરને મારવા ધસે છે. અંગેજનું ઘાયલ સ્થિતિમાં આવવું. સદાશીવ ઠાર, અંગેજ ઉપર હુયુ રોઝનો બહાર—અંગેજનું પડવું. દામોદરને મારવા જતાં લક્ષ્મી અનુતમાં—હુયુ રોઝનો ગોળી બહાર—મોરોપંતનું ઘાયલ થઈ આવવું. ભારત માતાને પ્રણામ.

કરી સ્વર્ગે વીચરતો મોરોપંત-ખાદ એલીસનું વડી સરકારનું માફી
પત્ર લઈ આવવું. પણ સર્વ માથે બેઠા દીવગીર, દામોદરને શ્રીટીશ
સદતનતની દેખરેખ નીચે દત્તક તરીકે સ્વીકારી ઝંસીની ગાદી
ઉપર સ્થાપવાનું વચન આપી લક્ષ્મીદેવીને સંતોષવી. લક્ષ્મીદેવીનો
સ્વર્ગવાસ, એલીસનો અશ્વસોસ, દામોદરને તાજ પહેરાવવો.

શાન્તિ.

શાન્તિ.

શાન્તિ.

॥ ૨૦ તતસત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

શ્રી 'વીર રમણી' નાટકનાં ગાયનો.

અંક પહેલો.

સ્તુતી

શું વાગે ડમરુ હર હર દીગંબર
શંકર ત્રીશુલધર સુખકર શંભુ વિપદહર સુરવર તું...
શુની મુની ગાત્રત વિદીત તું શકલ વેદ
ભેદ નવ જાનત પર અપર અમર પ્રભુ.....
નેતી નેતી નીગમ અગમ અભરા ભરણુ
ભવ ભંજન રંજન જન મન કરતું ઠમલ ધવલ
વદન વસ્તુ..... વાગે.....

બાળાઓ—

૧

જ્યાં સુધી ન મળે જન્મ ભુમીમાં સ્વતંત્રતા
સુન્ન પુરૂષો શાન્તીથી ક્ષણે ન યેસતા
કોઈ દેશ પ્રેમી વિરલા સર્વસ્વ ત્યાગતા
સમજીને સ્વધર્મ કારાગ્રહે નીવાસતા

દેશ દાઝે નીજ દેહનાં બળીદાનો અર્પતા...સુર.
 વીરનારી વિર હાકથી ધરા ધરૂભવતી
 રણક્ષેત્રે મહાવીરોને પણ લભવતી
 વીર રમણીનાં ગાને નવે ખંડ ગાજતાં.....સુર.

માધવી—

૨

દોહો-હું પ્રેમી છું પ્રીતની પ્રેમ રદ્યને! હાર
 પ્રેમ પ્રેમ બસ પ્રેમના પ્રેમતણે અવતાર

છોટી ઉમર મેરી બારા બરસકી જોખન આયો ધાય
 અંગ અનંગ તરંગ રંગ રહયો જીગરમે જંગ મચાય
 બીથા મય પ્રીતકો કહું સુનાય...

હરદ અનેખો અનલ સરીખે જર જર જીયારા જાય
 ઉલરો ઉલરો જાય જોખનવા લુટો લાવ કોઈ આય...બીથા
 દીલે નાદાનકો સમજાઉ પરનવો સમજે તડપ તડપ કે
 તડાજા કરે વો બેસમજે

મીલાદો ઉસ્સે કહે જો હય હમારા બીસ્મીલ
 ખટકા રહા હય જીગરમે મેરે કાતીલ કાતીલ
 બાકી તીરછી નજરીયાં સાંવરીયાં સેજરીયા સોલાવો
 ગુધ્યાં-હા...

એડીલા—

૩

અલખેલી રંગીલી ઝુકી પડી આ જોખન ડાળી

લચકી પડીરે લચકી પડી અરે વાહ અરે વાહ

ખીલી મારી ડાળીરે મળે કોણ માળીરે

ઠરે રખવાળી રૂપાળીરે અરે વાહ

શોધુ હીન્દી આશકનો શીકાર હું

ફરાય ના હરાય ના શીકારના વિચારમાં...અલખેલી

યશવંત—એડીલા—

૪

એડીલા—રાજા તમે રઢીયાળા માર્યા મદનતા લાલા

યશવંત—મદમાતી મન હરનારી ડાયા કોમળ આ તારી

એડીલા—ખુટીકુટ એટીકેટ શીખી જાઓ મહારાવ

તનમન ધન કુરખાન

યશવંત—વાહરે વિલાયત વાહવાહ

તારા પ્રેમે પડ્યો છું માંદો મડમડી મુલતાની

જાણે લગ્યો પુનમનો આંદો મડમડી કુલદાની

એલીસ—

૫

જોયા ઈન્ડીયામાં નીખાલસ લાખ લોકો ઈન્ડીયન
 મીત્રતાને બળવી બાણે શુરા આ ઈન્ડીયન...જોયા
 નેકી ટેકી મહ હરહમ મીત્ર સાચા ઈન્ડીયન
 શીર ગુમાવે સત્ય માટે શુર સાચા ઈન્ડીયન....જોયા
 બન દેતા હમ બહમ છે દેવ જેવા ઈન્ડીયન
 બેવફાઈ છોડ પ્રીટન જીગરપર ધર ઈન્ડીયન....જોયા.

પેશ્વા—

૬

વિધી તારી કળા નહિ કોઈ કળે
 વિધી લેખ લખેલા કેમ ટળે....વીધી.
 ભુપતી પત્રકમાં રાંક બનાવે
 રાંક અમીર તું બનાવે.....
 તારો અમલ ઉપવન જળ સ્થળમાં
 આ શંકા હવે ક્યારે ટળે.....તારી.

પેશ્વા-માધવી—

૭

આવો મન મોહન રસ ભીના
 રમણ રસીલા નયન નગીના

અધર અમર રસ પાઓ અમીના

વીનયની વીણા પ્રણય પ્રવીણા

સુખદ સુભટ નરવીર મદધેલા

હૈયે વસેલા છે અલખેલા

આ તનવાડી તમ કાળે ખીલાવી રતી રસ રાળે

તાપ સમાવે અમ તનના તરસ્યા આતક પ્રીય સરનાં

સુખ સાદાખી આપ ચરણમાં

રનેહ સદનના શીતળ પવનમાં

એડીલા--

૮

ગજળ છું હું અલખેલી નાર જોઈ આ જોખન બાગ બહાર

મધુકર ઉડે અપરંપાર....

કોઈ મીરટર થાય રજીરટર એડીલાને નામે

યૌવન ફળ ખવરાવું મીઠાં જુગતી જોડી જામે

અંગમાં અનંગ તણો ચમકાર

રદયમાં ખ્યાર તણો રણકાર

યશવંતરાવ--

૯

અરે વાહરે બટકડી જોડી તાર જોખીનીયું હૈયું હરખાય

મને છોડી અલી છોકરી છટકીને છેતરીને કેમ કરી જાય.

રૂપનો અંબાર છે બંદુકનો બાર છે

મારી મડમનો બાણે અવતાર છે

દાસી—અક્કલ પર આપની ઇશ્વરનો માર છે.

ઘરડા ઘુવડ તને લાગ્યો ધીક્કાર છે

(છોડ મને છોડ)

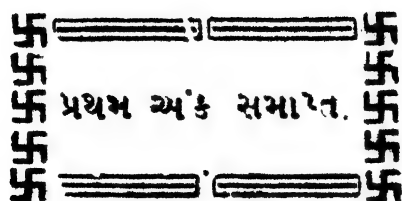
યશવંત—હુંથી માયા તું જોડ

દાસી—મુકો રાબજી જોડ

યશવંત—કાઢો તરૂણી કંઈ તોડ

દીવાન—લોક લાજ રાજ તાજ જાય લલે જાય.

યશવંત—લાગી દહાય હૃદયે હાય અરે હાય હાય હાય અરે

અંક બીજો.

એલીસ—

૧૦

હિન્દના હિન્દી તમે શાને સુતા છો નીંદમાં
 આંખ તો ખોલી જુઓ શી હાક વાગી હિન્દમાં...
 ધર્મ માટે પ્રાણ અર્પણ જે કરે વિરાંગના
 તે તમારા દેશની લક્ષ્મી સમી વિરાંગના...
 આખા જગતમાં એક ટેકી ફક્ત હિન્દી નાર છે
 એ નારની સચ્ચાઈ પર આ હિન્દનો ઉદ્ધાર છે...

રાણી-યશવંત-દીવાન- ૧૧

રાણી—કેવી આ વિલાયત નવાઈની વાત
 યશવંત—કયાંથી આવી સાથ આ તો કમળત
 રાણી—રહેવા હયો શાને કરો ખોટા ડોળ
 યશવંત—પરાણે વળગ્યું દેશી આ ઝોડ
 રાણી--રાબને કેવા ગણે જાણે મનુરીયા
 યશવંત--છાની છાની રહે યુરોપમાં

આવી કરે છે દેશી વાત... કેવી.

હલકે હલકે હૃદય છલકે કોઈ કામણ કરનાર

એમ કેળે.....

દીવાન હાય હાંય જુઓ રાજ રાણીના બખેડા

જેમ હડે ગધેડી ગધેડાં હાય હાય

યશવંત—ચાલી જ દેશમાં દેશી મડમ તું

તને મારી લાત કાઢું હું આજ

રાણી—દેશ છોડી વર્ષ વેચવા આવ્યા વિલાયત....કેવી

છોકરીઓ—

૧૨

રૂડા વાઘા દામેદર શોલાવશેરે

મારા લાડકડા બ્રહ્મચારી આવો આવો માંડવેરે

રૂડાં વાળાં રૂડાં વાળાં મોરેપંત વગડાવશેરે

મારા માનીતા મહારાજ મંડપમાં આવશેરે

સખીઓ—

૧૩

અવનવા આ શા ચાળા કેમ કરતી તું બાળા

કે બીકણ બની કેમ જુએ આમ તેમ કહેની

[અલી કહેની].....અવર

ગયા રસ રાજ ક્યાં તારા.....

તરછોડી અમને તું ગઈ હતી પ્રીયતમની પાસે

ખેની તું કહેની કંઈ ઠઠ થયું અમને તો ભાસે

જેઈ જેઈ તુજ અંગ સખી સહુ દંગ
અમુલો જંગ કરી વળી વળી રહ્યમાં કેદ કરી
તું લાવી બહાલા...અવનવા

માધવી સખીઓ— ૧૪

સખીઓ-પ્રીતલડી કોની સંગે કરી કે બહાલમ
જેયા વીણ તું વરી...

માધવી-સ્વપ્નમહી કોઈ વીરલજ વનમાં સખી
વિણ હું વીચરી

કે બળવાને બાળા અબળાનું મનડું
લીધું હરી....પ્રીતલડી....

એકલડી મુજને નીરખી મૃદુ હાસ્ય
કરી નરહરી

મુજ પડખે આવી પ્રીતેથી આપ
રહ્ય પર ધરી...પ્રીતલડી...

પ્રેમ અમીરસ પીવા અધર પર
અધર ધરે ફરી ફરી

અનંગ રંગની રેલ રેલતાં શ્રમ
સ્વેદે ગઈ લરી...પ્રીતલડી....

પેશ્વા-માધવી—

૧૫

અંગે અંગોનાં થયાં અજબ તેજ હથીયાર
 મંદમંદ મુસકાય છે મનમથનો એ વિકાર
 ગુણીયલ છે મમ ઘેરની લક્ષ્મીનો અવતાર
 અધરામૃતના પાનથી અમર કરે આ વાર
 મારા શામળીયા મુજાણુ પ્રાણુ નયન બાણુ મારી
 મને ઘાયલ બનાવી કે મુજને ઘાયલ બનાવી (૨)
 રસીયા રૂપાળા..... ....
 મનહરણી બાળા ....
 મોહન મોતીની માળા છેલ છોગાળા દીલ હરનારા
 નટવર નંદ હુલાર લગની લાગી લાલથી....મારા

એડીલા—

૧૬

હારે કોઈ લેજેરે પ્રેમઘેલું જોખનીયું
 લઈ દીલડાંનાં દાન....હઈ દેજે.....
 મનડાં હરનારી આમ ચટકેથી આલી આલ
 મુખ મટકેરે મુખ મટકેરે.....
 હલકે હલકે રહ્ય છલકે કોઈ કામણુ કરનાર
 એમ કેજે.....

રાણી—ગોરી છટકેલી આજે તું આવી લાગમાં

કુલીગુલીને ફરતી ફેશન ભાગમાં

એડીલા—ખરેખર રાણી હું ખટકી છું તારી આંખમાં
નીસાસા નાંખ માં

રાજા—તોપ માર તું ધનનનન પીરતોડ માર તું સ્નનનન

આ જુની રાણી જાય મરી તો રહેથું

પરદેશી લેડીના પ્યારમાં

એડીલા—પ્રિયર લઈ વારણારે

રાજા—લેડીના પ્યારમાં હાં ખંજર માર નારે

નાયકાઓ—

મને છોડો છાતી મારી ધમકતી રંગીલા રસીલા સૈયાં

કર છોડો હું હારી ખીચારી છખીલા છો ઠગારા

મારી ચોળીના બંધ તુટી જશે.....રંગીલા

આંખ તીરછી જલ્દથી છે ભરેલી

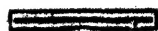
ખુબસુરત જોખનથી ઠરેલી

મારી સુની મહુલી હું જોગણ વિયોગણ

અકેલી નવેલી ફર હું.....રંગીલા સૈયાં.....

➔ અંક ખીજો સમાપ્ત ➔

અંક ત્રીજો.

યશવંત એડીલા— ૧૯

યશવંત—જેખન ભવન મેળર કરતો આ ભ્રમર ગુંબર
 ખીલેલા કમળની બહાર શોધે આ ભ્રમર ગુલનાર
 મારી કાયા કમળ સમાન લોગી ભ્રમર છો દીલબન
 બાણે ચપળાનો ચમકાર ગોરી આંખો બહુગાર
 રાજ એવુ તારે રૂપ બાણે કામદેવનો કુપ
 તારી આંખ કરે તોફાન બુદ્ધ્યો એડીલા ભાન—જેખન

નાયકાઓ— ૨૦

કોઈ હાંણ લે મનાકે કોઈ લાવો તો સહી
 મોરો બાલમ રૂઠો બાયરે.....
 બહોત મનાયો મયને પરનહિ માન્યો
 કીધ ખીધ લાવું સમજાય.....
 કબ હુ ન ભઈ મોસે ચુક પીયરવા
 તુમ ખીન કછુ ના શોહાયરે.....

યશવંત-પ્રકોપ-એડીલા- ૨૧-

દીવાન—કેવા વીલાયતના પ્રેમી નરનાર અપાર ઉદાર બહાર
 પ્રેમી હબર કરતી નાર તારી ન્યારી કળાગોરી શુલનાર
 રંગમાં ઢંગમાં ગોરી નારી મોજમાં તણાય
 એક તજે બીજે તજે નીત નીશદીન આ શુલશાન
 વાહરે વિલાયત વાહ વાહ—કેવા૦

આનંદ !

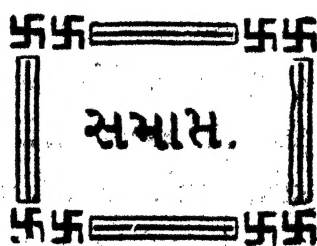
આનંદ ! !

આનંદ ! ! !

શાન્તિ !

શાન્તિ ! !

આનંદ ! ! !

જાહેર ખખર.

**નીચે લખેલા પુસ્તકો શ્રી દેશી નાટક સમાજનો
જ્યાં જ્યાં મુકામ હોય ત્યાંથી મળશે.**

૧ સતી સંયુક્તા	૨૬ સતી દમયંતી	૫૧ સરસ્વતી ચંદ્ર
૨ સંગીત લીલાવતી	૨૭ કેસર કીશોર	૫૨ બોન્તો કાગળ
૩ પવિત્ર લીલાવતી	૨૮ સુભદ્રા હરણુ	૫૩ સિક્કાચ બુદ્ધ
૪ સતી પાર્વતી	૨૯ ઉર્વશી	૫૪ દગાબાજ દુનિ
૫ અશ્રુમતી	૩૦ રોહિડ કન્યા	૫૫ દેવી દમયંતી
૬ રામ વિયોગ	૩૧ પવિત્ર લક્ષ્મી	૫૬ માયાવી વીર
૭ મયુનીસીપલ કી	૩૨ હુસુમલતા	૫૭ મયુરધવજ
૮ ભોજ કુમાર	૩૩ હસા કુમારી	૫૮ વિજયધવજ
૯ સરદારબા	૩૪ ગુલમકાવલી	૫૯ વલ્લભીપતિ
૧૦ ઉનાદેવડી	૩૫ અભયસીંહ	૬૦ વસંત-વીણા
૧૧ વાણવલી	૩૬ કર્મકળ	૬૧ કામલતા
૧૨ વિજય વિજય	૩૭ નરસીંહ મહેતા	૬૨ સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર
૧૩ મદન મંજરી	૩૮ સંગાળશા	૬૩ દેશવલ્લિ
૧૪ હિત્યભાણુ	૩૯ કૃષ્ણ સુદામા	૬૪ મીનળ મુંજલ
૧૫ મોહીની ચંદ્ર	૪૦ માણિકવિ કાળિદાસ	૬૫ દીવાન
૧૬ ગીતા સુંદરી	૪૧ રાગરતન	૬૬ રાજ સંસાર
૧૭ સતી સીતા	૪૨ પ્રદહાદ વિજય	૬૭ લક્ષ્મી
૧૮ ભદ્રાયુ	૪૩ કૌરવ પાંડવ ભા. ૧	૬૮ વીર પુત્રન
૧૯ સતી દ્રૌપદી	૪૪ જળાંદર સતી વૃંદા	૬૯ સમાજ સેવ
૨૦ અમૂરીમાયા	૪૫ કૌરવ પાંડવ ભા. ૨	૭૦ વીર રમણી
૨૧ શ્રી સન્યાસી	૪૬ લલીતપ્રિયા	૭૧ દેવી હેતુલ
૨૨ જાલીમ દુલીયા	૪૭ સૌંદર્ય વિજય	૭૨ દેશ દીપક
૨૩ સતી પદ્મણી	૪૮ દેવી દેવહુતી	૭૩ સત્તાનો મદ
૨૪ અજીતસીંહ	૪૯ મહારાજ એશોક	૭૪ કીર્તિસ્થંભ
૨૫ રૂકિમણી હરણુ	૫૦ સતિ સુલોચના	૭૫ અજય ધાર

શ્રી દેશી ના. સમાજ—હરગોવીંદાસ જેઠાભાઈ શાહ

